

«Μας κυνηγούν τον αργιλέ» (ΜΕΡΟΣ 1^ο)

Η ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Πλάκα τριπολιτσιώτικου χασίς, με σφραγίδα παραγωγής Ν. Μοριζόπουλου.

Είμαστε στα μέσα του 19ου αιώνα. Το ελληνικό κράτος είναι ένα σχετικά πρόσφατο δημιούργημα και εκτείνεται μέχρι τη Λαμία. Μεγάλες αγροτικές εκτάσεις, κυρίως στην Πελοπόννησο, είναι σπαρμένες με φούντα-καταπράσινη, μοσχομυριστή και εντελώς νόμιμη. Δίπλα στις φυτείες, η φούντα μετατρέπεται σε χασίς μέσα σε πολλά μικρά εργοστάσια· καπιταλιστικά οργανωμένα και - επίσης - εντελώς νόμιμα. Αρκετοί ντόπιοι την πίνουν σα μια καθημερινή διαδικασία χαλάρωσης μετά την εργασία, χωρίς να νιώθουν πως βρίσκονται στην “παιδική χαρά των Σεραφείμ”¹ σαν τους γάλλους λογοτέχνες της Λέσχης των Χασισοποτών.

Όμως, δεν είναι οι ντόπιοι χασικλήδες ο βασικός πελάτης της ελληνικής χασισοβιομηχανίας. Το προϊόν είναι καλό, είναι πολύ και είναι εξαγωγίμο. Μαρκαρισμένες με σφραγίδα προέλευσης, πλάκες “σοκολάτας” εξάγονται στο εξωτερικό και κυρίως στην Αίγυπτο. Οι έλληνες εφοπλιστές κάνουν την διακίνηση σε συνεργασία με τους έλληνες εμπόρους της Αλεξάνδρειας. Η διαδικασία δεν διαφέρει π.χ. από το διεθνές εμπόριο σιτηρών, και δεν θυμίζει στο ελάχιστο μεταγενέστερες καταστάσεις του στυλ “το βαπόρι απ’ την Περσία”².

Φτάνουμε στο 1879. Το αιγυπτιακό κράτος είναι ένα πολύ πρόσφατο δημιούργημα και είναι επί της ουσίας βρετανικό προτεκτοράτο. Η δυναστεία του Μεχμέτ Αλή Πασά ενδιαφέρεται πολύ για την υγεία και το ηθικό των υπηκόων της, και απαγορεύει την κατοχή, την διακίνηση και την καλλιέργεια κάνναβης. Οι κακές οι γλώσσες³ λένε ότι η Αίγυπτος προέβη σε αυτή την κίνηση προκειμένου να εκτοπιστεί το ελληνικό χασίς από την αιγυπτιακή αγορά, για να αντικατασταθεί από το ινδικό stuff που έσπρωχναν οι Βρετανοί. Δεν υιοθετούμε τέτοιους λαϊκισμούς. Όπως και να ‘χει, κάπως έτσι ξεκινάει η περιπέτεια που - spoiler alert! - καταλήγει στα πεσίσματα των μπάτσων στους τεκέδες και την εξόντωση “τοξικομαμών” σε στρατόπεδα συγκέντρωσης επί Μεταξά.

Οι πρώτοι (εμπορικοί) περιορισμοί

Το 1884 η Ελλάδα και η Αίγυπτος υπογράφουν εμπορική σύμβαση, κομμάτι της οποίας είναι και η απαγόρευση εξαγωγής χασίς από την Ελλάδα στην Αίγυπτο. Το μαξimalιστικό αίτημα της Αιγύπτου για ποινικοποίηση της κάνναβης στην Ελλάδα δεν ικανοποιείται. Το μόνο που αποδέχεται το ελληνικό κράτος είναι ο έλεγχος ελληνικών πλοίων και ενδεχόμενες κατασχέσεις φορτίων χασίς⁴. Λόγω του καθεστώτος των Διομολογήσε-

ων⁵, οι έλληνες υπήκοοι που διέπρατταν κάποιο αδίκημα στην Αίγυπτο δικαζόντουσαν από τις ελληνικές προξενικές αρχές σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο. Με απλά λόγια, αν ήσουν έλληνας εφοπλιστής και έβρισκαν στο πλοίο σου μερικούς τόνους χασίς, σε περίμενε μια δίκη - παρωδία στην οποία θα έβγαίνες αθώος, μιας και δεν υπήρχε νομικός περιορισμός για την κάνναβη στην Ελλάδα.

Με αυτό τον τρόπο το ελληνικό κεφάλαιο έκανε μια ντρίμπλα και συνέχισε τις μαζικές εξαγωγές χασίς προς την Αίγυπτο. Οι καλλιεργητές φούντας και οι βιοτέχνες χασίς συνέχισαν κανονικά την δουλειά τους· οι εφοπλιστές εκπαιδεύτηκαν στο μετέπειτα εθνικό σπορ: το λαθρεμπόριο· τα ελληνικά προξενικά δικαστήρια λειτουργούσαν σαν ένα πέπλο προστασίας του λαθρεμπορίου. Οι εξαγωγές συνεχίζονταν παράνομα, συνεπώς διέφευγαν των φόρων/δασμών και απολάμβαναν πολύ μεγαλύτερες τιμές λόγω ακριβώς αυτής της παρανομίας. Και έτσι, μέσα από την άρρητη συνεργασία κρατικών υπηρεσιών και επιχειρηματιών, εγένετο η εξαιρετικά κερδοφόρα διαδικασία της διακίνησης παράνομων ουσιών, προς το παρόν μόνο στο εξωτερικό της χώρας.

Για πάνω από 10 χρόνια, οι αιγυπτιακές αρχές και οι βρετανοί κουμανταδόροι παρατηρούσαν το ελληνικό κράτος να παίζει την κολοκυθιά, αν και με ένα φυτό πιο ντελικάτο. Σταδιακά προκύπτουν διπλωματικές εντάσεις στις σχέσεις Αιγύπτου - Ελλάδας, οι οποίες θα συνεχιστούν για δεκαετίες. Η Αίγυπτος απειλεί τις εξαγωγές ελληνικού καπνού, έναντι παραχωρήσεων σχετικών με το χασίς. Εν τέλει, το 1895 υπογράφεται νέα εμπορική σύμβαση μεταξύ των δύο χωρών. Εκχωρούνται μεγαλύτερα δικαιώματα ελέγχων και κατασχέσεων⁶ στις αιγυπτιακές αρχές, έναντι διευκολύνσεων στις εξαγωγές ελληνικού καπνού⁷.

Στην συνεδρίαση για την επικύρωση της συμφωνίας στην ελληνική Βουλή γίνεται χαμός⁸. Οι βουλευτές των χασισοπαραγωγών περιοχών μιλούν για πλήγμα στην εθνική οικονομία λόγω ξένων πιέσεων, ορισμένοι δε παρουσιάζουν το χασίς ως αβλαβές. Η κυβέρνηση επικαλείται επιστημονικοφανή επιχειρήματα του στυλ “το χασίς προκαλεί σοβαρές ψυχικές βλάβες άρα είναι ανήθικο να διαβρώνουμε τον αιγυπτιακό πληθυσμό”. Κανένας αλήτης δεν αναρωτήθηκε: “Εξάγουμε χασίς και στην Γαλλία, αυτό είναι ηθικό”.

Είναι, μάλλον, η πρώτη φορά που συζητιέται δημόσια στην Ελλάδα η επίδραση του χασίς στην ανθρώπινη υγεία και την κοινωνία. Φυσικά, δεν έχει προηγηθεί καν αντίστοιχη ιατρική έρευνα, έστω για τα μάτια του κόσμου. Οι λάτρεις του ευ ζην που εκπροσωπούν τον ελληνικό λαό τα κατεβάζουν από την κούτρα τους κατά το δοκούν. Ελπίζουμε να μην εκπλήσσετε.

1. Αυτός είναι ένας από τους χαρακτηρισμούς που δίνει για το χασίς ο C. Baudelaire στο δοκίμιο “Τεχνητοί Παράδεισοι” του 1860. Βλ. Baudelaire, C., (2022), Οι Τεχνητοί Παράδεισοι. Εκδόσεις Μπαρμπούνακη.

2. Τραγούδι του Β. Τσιτσάνη, εμπνευσμένο από την κατάσχεση 11 τόνων χασίς που βρέθηκαν στο πλοίο Γκλόρια, τον Ιανουάριο του 1977 στον Ισθμό της Κορίνθου.

3. Οι κακές γλώσσες εν προκειμένω είναι έλληνες βουλευτές των θιγόμενων χασισοπαραγωγών περιοχών. Σε μία επεισοδιακή συνεδρίαση της Βουλής, ο βουλευτής Ι. Μπακόπουλος απευθύνθηκε στον πρωθυπουργό λέγοντας: “η Αγγλία επιζητεί την απαγόρευση της εξ Ελλάδος εισαγωγής του χασίς [στην Αίγυπτο], όπως εξασφάλιση ταύτην εξ Ινδίων”. Βλ. Εφημερίδα των Συντακτών, Μαλαγκονιάρης, Σ., Όταν η Ελλάδα έκανε εξαγωγές χασίς. Ηλεκτρονική έκδοση, 03/06/2017.

4. Tsinganou, I., (2003), Law-making on drugs and politics in Greece. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 52. Οι περισσότερες πληροφορίες που παρατίθενται στο κείμενο προέρχονται από αυτό το βιβλίο.

5. Το καθεστώς των Διομολογήσεων ήταν ένα απομεινάρι της οθωμανικής κυριαρχίας στην Αίγυπτο. Πρόκειται, εν συντομία, για διακρατικές συνθήκες που κατοχύρωναν ειδικά προνόμια για τους πολίτες συγκεκριμένων χωρών εντός της αιγυπτιακής επικράτειας. Το καθεστώς αυτό σταμάτησε μετά τον Β'ΠΠ και την άνοδο του αιγυπτιακού εθνικισμού.

6. Βέβαια, και η Αιγυπτιακή νομοθεσία δεν προέβλεπε την καταστροφή του κατασχεθέντος χασίς, αλλά την πώληση του από τις τελωνειακές αρχές της Αιγύπτου στο εξωτερικό. Βλ. Abel, E., L., (2013), Marihuana: The First Twelve Thousand Years. Springer Science & Business Media, σελ. 133.

7. Tsinganou, I., σελ. 54-56.

8. Διαβάστε αποκαλυπτικούς διαλόγους στο σχετικό sidebar.

“Ο κ. Κωνσταντόπουλος, βουλευτής της αντιπολίτευσης και αντιπρόσωπος μιας χασισοπαραγωγού εκλογικής περιφέρειας (Αρκαδία), δήλωσε τη διαφωνία του με τη Σύμβαση και πρότεινε την επέκταση της καλλιέργειας και του εμπορίου χασίς, καθώς,

“Το χασίς και όχι ο καπνός είναι το προϊόν που μπορεί να αποφέρει υψηλότερα κρατικά έσοδα. Καλλιεργείται σε πολλές ελληνικές επαρχίες, σε κάποιες εκ των οποίων εκτεταμένα και διακινείται σε αρκετές ανατολικές χώρες συμπεριλαμβανομένης της Αιγύπτου, με εκατομμύρια να ρέουν ετησίως προς την Ελλάδα. Αν ένα τέτοιο προϊόν μπορούσε να εξάγεται ελεύθερα προς την Αίγυπτο, η Ελλάδα θα είχε σημαντικά οικονομικά κέρδη. Δυστυχώς, αυτή η Σύμβαση αποκλείει μια τέτοια δυνατότητα.” [...]

Ο Χ. Τρικούπης, “σοκαρισμένος από την πρόταση πως η Ελλάδα έπρεπε να αντλήσει οικονομικά οφέλη καταστρέφοντας τον αιγυπτιακό πληθυσμό”, δήλωσε πως: “η Ελλάδα δεν πρόκειται να ωφεληθεί από το ελεύθερο εμπόριο χασίς προς την Αίγυπτο, καθώς θα ήταν σε χαμηλότερη τιμή από την τρέχουσα τιμή του παράνομου εμπορίου (!)” και πρόσθεσε:

“Ακόμα κι αν αποδεχτούμε πως κάποια έσοδα θα προκύψουν από το νόμιμο εμπόριο χασίς προς την Αίγυπτο, είναι παράλογο να στοχεύσει η ελληνική κυβέρνηση σε συναλλαγές που δηλητηριάζουν τον αιγυπτιακό πληθυσμό, καθώς καμία ουσία δεν είναι πιο βλαβερή για τον ανθρώπινο οργανισμό από το χασίς και τη χρήση του. Το χασίς είναι ένα από τα χειρότερα δηλητήρια, και προκαλεί άμεσα ψυχικά προβλήματα. Ο αιγυπτιακός λαός είναι επιρρεπής στην κατανάλωση χασίς: παρ’ότι η εμπορία και η διακίνηση του έχουν απαγορευτεί, έρχονται εις πέρα παράνομα... Σε κάθε περίπτωση, μόνο οι λαθρέμποροι χασίς μπορούν να εμπορευούνται ενάντια στις επιθυμίες της αιγυπτιακής κυβέρνησης.” Tsinganou, I., σελ. 54-56

Ενδεικτικό χρονογράφημα της φιλο-κυβερνητικής εφημερίδας ΕΜΠΡΟΣ στις 08/06/1906, λίγες μέρες μετά την ψήφιση του νόμου για την φορολόγηση του χασίς, που αναφέρει τα εξής:

“... η επίδρασις του χασίς έφθασεν εις τοιούτον βαθμόν, ώστε ν’ ακουσθή εις την Ελληνικήν Βουλήν η γνώμη, ότι το χασίς είναι αβλαβές. Μόνον δεν επρότειναν να εισαχθή η χρήση τους εις τα σχολεία και τα παρθεναγωγεία προς αθώαν ψυχαγωγίαν... η χρήση του χασίς και το έγκλημα είναι, φαίνεται, αναπόσπαστα. Η μέθη του χασίς είναι η δίαιτα του εγκληματίου.”

Από τους περιορισμούς στην απαγόρευση

Όπως προείπαμε, η Ελλάδα είχε βρει τον τρόπο να παρακάμπτει την συμφωνία για απαγόρευση εξαγωγών χασίς μέσω του λαθρεμπορίου. Βρετανοί και Αιγύπτιοι έψαχναν τρόπο να σταματήσει αυτό το αστείο, και λίγο αργότερα βρήκαν μια ευκαιρία. Το 1897 η Ελλάδα ηττήθηκε στον ελληνοτουρκικό πόλεμο που ονομάστηκε “ατυχής”. Η χώρα χρεοκόπησε και βρέθηκε υπό διεθνή οικονομικό έλεγχο· κάτι σαν μνημόνιο. Για να πληρώσει τις πολεμικές αποζημιώσεις, αναγκάστηκε να δανειστεί μέχρι τα μπούνια υπό σκληρούς όρους.

Η Αίγυπτος έθεσε στο τραπέζι την αναθεώρηση της συμφωνίας του 1895, λέγοντας ότι δεν γίνεται ούτως ή άλλως σεβαστή, ζητώντας την ποινικοποίηση της κάνναβης στην Ελλάδα. Απειλήσε πως θα βάλει φρένο στις ελληνικές εξαγωγές καπνού αν δεν ικανοποιηθούν τα αιτήματά της. Η Ελλάδα ήταν πραγματικά στριμωγμένη. Το δίλημμα “ή θα κονομάτε από τον καπνό ή από το χασίς” δεν ήταν καν δίλημμα, μιας και τα έσοδα από τον καπνό ήταν πολλαπλάσια και ζωτικής σημασίας για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους και όχι μόνο. Μόλις η χώρα βγήκε από τον “ατυχή” πόλεμο, άρχισε πυρετωδώς να προετοιμάζει τον επόμενο, με στόχο αυτή τη φορά να είναι επιτυχής.

“Εν όψει [...] των αμυντικών δαπανών του Θεοτόκη, η συγκέντρωση εσόδων ήταν ύψιστης σημασίας. Συνεπώς, η ανανέωση της Σύμβασης του 1895, που θα διατηρούσε μια μεγάλη αγορά για τον βαριά φορολογημένο ελληνικό μονοπώλιο καπνού, δεν μπορούσε να αγνοηθεί.”⁹

Το ελληνικό κράτος αποφάσισε να αποδεχθεί την ψήφιση νομοθεσίας περιορισμού και φορολογίας της κάνναβης (όχι ακόμα ποινικοποίησης). Το 1906 ψηφίζεται ο Ν.3123/1906 και τον ακολουθεί νέα ελληνο-αιγυπτιακή εμπορική συμφωνία την ίδια χρονιά. Πλέον, χασίς μπορούν να παράγουν μόνο συγκεκριμένοι αδειοδοτημένοι παραγωγοί, απαιτούνται τεκμήρια για το που κατέληξαν οι εξαγωγές και επιβάλλεται σκληρή φορολογία.

Οι καπνοπαραγωγές περιοχές υποστήριξαν το νόμο, με τους βουλευτές τους να βγάζουν λόγους στη Βουλή για την “ηθική διάβρωση” που προκαλεί η χασισοποτεία. Από την άλλη, οι συνήθεις ύποπτοι νομοί της Πελοποννήσου αντιστάθηκαν στην ψήφιση, με διαδηλώσεις χασισοπαραγωγών, εμπόρων και τοπικών βουλευτών. Με άλλα λόγια, συγκρούστηκαν ανταγωνιστικά συμφέροντα που κλήθηκε να συμφιλιώσει η ελληνική κυβέρνηση.¹⁰

Αυτή την φορά, ο δημόσιος λόγος ενάντια στο χασίς δεν αφορά μόνο την υγεία. Το τμήμα της ελληνικής αστικής τάξης που ευνοείται από την νέα νομοθεσία, προπαγανδίζει μέσα από τις εφημερίδες¹¹ και τη Βουλή την σύνδεση του χασίς με την εγκληματική συμπεριφορά. Σπέρνει έναν “ηθικό πανικό” και το κάνει με τρόπο αμιγώς πολιτικό.

“Μια μελέτη της Ακρόπολης, της κορυφαίας φιλο-κυβερνητικής καθημερινής πολιτικής εφημερίδας της εποχής, κάνει ξεκάθαρο πως μόνο μετά την ψήφιση του Νόμου ο χρήστης χασίς απεικονίζεται σαν ανήθικος και επικίνδυνος χαρακτήρας. Συνηθισμένα γεγονότα επανεξηγήθηκαν μέσα από ένα νέο ηθικό βλέμμα και νέα δόγματα.”¹²

Την ίδια στιγμή που το ελληνικό κράτος δαιμονοποιεί το χασίς, συνεχίζει να παρακάμπτει την ελληνο-αιγυπτιακή συμφωνία.

“Μόλις ο φόρος επιβλήθηκε, το νόμιμο εμπόριο χασίς έγινε πολύ λιγότερο κερδοφόρο από την παράνομη διακίνηση του. [...] Παρότι οι δηλωμένες εξαγωγές χασίς μειώνονταν σταδιακά [...] οι ποσότητες που παράγονταν

9. Tsinganou, I., σελ. 77

10. Tsinganou, I., σελ. 92-93.

11. Δείτε ενδεικτικό δημοσίευμα στο σχετικό sidebar.

12. Tsinganou, I., σελ. 106.

ήταν πολύ μεγάλες για εγχώρια κατανάλωση. Δεδομένου ότι η αιγυπτιακή κυβέρνηση διαμαρτυρόταν συνεχώς για την συνέχιση της ροής του χασίς προς τη χώρα, φαίνεται πολύ πιθανό ότι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής παραγωγής έβρισκε το δρόμο του προς την αιγυπτιακή αγορά.¹³

Το 1913 η Αίγυπτος ανακοίνωσε ότι θα αποχωρήσει από την εμπορική συμφωνία του 1906 (της οποίας η ισχύς παρατάθηκε μέχρι το 1915). Η δημόσια αιτιολόγηση για την πράξη αυτή ήταν πως α) η Ελλάδα δεν έκανε τίποτα για να σταματήσει το λαθρεμπόριο χασίς, β) πως σκόπευε να δώσει πρόσβαση στον καπνό άλλων βαλκανικών κρατών στην αιγυπτιακή αγορά. Έκτοτε οι δύο χώρες μπήκαν σε διαπραγματεύσεις για μια νέα σύμβαση. Τέθηκε από την βρετανο-αιγυπτιακή πλευρά ως προαπαιτούμενο να ψηφιστεί νομοθεσία απαγόρευσης της κάνναβης στην Ελλάδα, πριν ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις για την σύμβαση. Εν τω μεταξύ, η Ελλάδα είχε περάσει από δύο βαλκανικούς πολέμους και βρισκόταν σε εξέλιξη ένας παγκόσμιος.

“Οι Βρετανοί άσκησαν πιέσεις για την ολοκλήρωση αυτής της συμφωνίας, σε αντάλλαγμα της υποστήριξης τους στις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις ενάντια στην Τουρκία με το τέλος του Πολέμου...”¹⁴.

Σε πλήρη αντίθεση με τις δάφνες που πλαισίωναν τις εικόνες του Ε. Βενιζέλου με την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, η ιστορία των γεμάτων φούντα ελληνικών κάμπων έμελλε να τελειώσει άδοξα. Η Ελλάδα δεσμεύτηκε να ποινικοποιήσει πλήρως την κάνναβη.

Απαγόρευση σε καθεστώς αναβολής

Πρώτα ψηφίζεται ο Ν.1681/1919 που αφορά “την αλητεία, την επαιτεία και την πορνεία”. Στον νόμο αυτό γίνεται μνεία ενάντια στην δημόσια χρήση χασίς, και θα μας απασχολήσει παρακάτω. Ακολουθεί ο Ν.2017/1920, ο οποίος καθιστά παράνομη την καλλιέργεια, τη διακίνηση, την εμπορία και τη χρήση κάνναβης. Οι βρετανο-αιγυπτιακές απαιτήσεις ικανοποιούνται ή μπορεί και όχι!

Το ελληνικό κράτος προβάλλει μια σειρά από δικαιολογίες, βάσει των οποίων αναβάλλει την ισχύ του νόμου περί απαγόρευσης της κάνναβης με διατάγματα. Οι παραγωγοί και έμποροι χασίς έχουν - λένε - μεγάλο στοκ και θα ζημιωθούν ανεπανόρθωτα, οπότε χρειάζονται χρόνο για να πουλήσουν το απόθεμα τους. Οι καλλιεργητές χρειάζονται χρόνο για να μεταστραφούν ομαλά σε άλλες καλλιέργειες. Στο ενδιάμεσο, οι παράνομες φυτείες - υπό την ανοχή του κράτους - μεγάλωναν το δέθρον απόθεμα των παραγωγών, το οποίο δεν είχε καταγραφεί επίσημα, και πάει λέγοντας. Η ισχύς του νόμου αναβάλλεται διαρκώς μέχρι το 1936¹⁵. Δηλαδή, για 16 ολόκληρα χρόνια, το ελληνικό κράτος έχει μεν απαγορεύσει την κάνναβη, σαμποτάρει όμως την εφαρμογή της νομοθεσίας στο κομμάτι που αφορά τα συμφέροντα των αφεντικών, οργανώνοντας το δίκτυο παράνομης παραγωγής και διακίνησης του χασίς.

Εν τέλει, αποφασίζει να συμβιβαστεί με τις βρετανο-αιγυπτιακές απαιτήσεις οριστικά το 1936. Το πρώτο χτύπημα στο χασίς δόθηκε μετά τον “ατυχή” πόλεμο του 1897, το δεύτερο με την Μικρασιατική Εκστρατεία, το τρίτο και τελευταίο έγινε από το “καθεστώς Μεταξά”, δηλ. τον μηχανισμό προετοιμασίας της ελληνικής κοινωνίας για είσοδο στο δεύτερο παγκόσμιο σφαγείο. Συμπτώσεις; Παράλληλες και πολλαπλές κρίσεις;

Σε κάθε περίπτωση, μπορεί η παραγωγή και διακίνηση χασίς να διεξαγόταν νόμιμα λόγω αναβολής ισχύος του Ν.2017/1920, η κατοχή και η χρήση του όμως τιμωρούνταν με φυλακή. Πάμε τώρα να θαυμάσουμε πως λειτούργησε αυτός ο νόμος, που “προστατεύει την δημόσια υγεία”, για την κάτω πλευρά της ταξικής πυραμίδας.

13. Tsinganou, I., σελ. 104.

14. Tsinganou, I., σελ. 122.

15. Γκοτσίνης, Κ., (2021), Επί της ουσίας - Ιστορία των ναρκωτικών στην Ελλάδα (1875-1950). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σελ. 96.

Η ποινικοποίηση της χασισοποτείας

Το 1919, που ψηφίζεται ο νόμος “ενάντια στην αλητεία και την επαιτεία”, είναι η χρονιά που η Ελλάδα μόλις έχει βγει από τον Α΄ Παγκόσμιο και ξεκινάει για την Μικρά Ασία. Ανάπηροι πολέμου, παλαιοί πολεμιστές και πρόσφυγες γεμίζουν τα κέντρα των πόλεων. Η χώρα αποκτά αστραπιαία ένα ευμέγεθες εξαθλιωμένο προλεταριάτο, και το πολιτικό κλίμα είναι εκρηκτικό. Το προλεταριάτο αυτό, εκτός από το να συρρέει στις κομμουνιστικές οργανώσεις, έχει και διάφορες καθημερινές συνήθειες: ακούει τραγούδια με βιολί, ούτι και μπουζούκι· τραγουδάει στίχους που δεν είναι πάντα στα ελληνικά· πίνει αλκοόλ και χασίς.

Ο Ν.1681/1919 ποινικοποιεί την δημόσια χασισοποτεία, ως όχημα για την εκδήλωση εγκληματικών και ανήθικων συμπεριφορών. Στοχοποιεί τους τεκέδες ως σχολεία του εγκλήματος. Με χαρακτηριστική απροσδιοριστία, αφήνει τους χασισοπότες και τα στέκια τους στην κρίση της αστυνομίας. Το ελληνικό κράτος συνειδητοποίησε τη δύναμη που του προσέφερε η παρανομοποίηση μιας καθημερινής συνήθειας της εργατικής τάξης¹⁶, και την χρησιμοποίησε τα επόμενα χρόνια μεθοδικά, παράλληλα με το Ίδιωνυμο, την αναδιοργάνωση των μπατατικών μηχανισμών και τη δημιουργία μυστικών υπηρεσιών. Την χρησιμοποίησε, δηλαδή, ως μέσο πειθάρχησης της εργατικής τάξης σε καιρούς κρίσης και πολέμου.

“Το 1931 σχηματίστηκε από 2-4 αστυνομικούς μία ειδική αστυνομική ομάδα για ναρκωτικά, η οποία, κάτω από τις εντολές του Ν. Αρχιμανδρίτη, ήταν επιτυχημένη στο κλείσιμο ενός μεγάλου αριθμού από υπάρχοντες τεκέδες στην Αθήνα.”¹⁷

Ενώ οι χασισοπαραγωγοί συνεχίζουν την ημι-νόμιμη δουλειά τους, η καθημερινότητα των προλετάρων χασικλήδων αλλάζει. Οι μπάτσοι μπουκάρουν σε τεκέδες, ενώ ταυτόχρονα αρχίζουν να προστατεύουν ορισμένους. Οι μάγκες και οι μάγκισσες, δηλαδή το κομμάτι της εργατικής τάξης που ζει στα όρια του περιθωρίου, κάνοντας χαμαλοδουλειές και ενδεχομένως “εξτραδάκια”, βρίσκονται στον κύκλο “κρυφό το με την αστυνομία - σύλληψη - ξυλοδαρμός - φυλακή - και πάλι από την αρχή”¹⁸. Φυσικά, στόχος της παρανομοποίησης δεν είναι ντε και καλά η εξαφάνιση μιας συνήθειας από τον πληθυσμό. Η διατήρηση της σε καθεστώς παρανομίας προσφέρει οικονομικά οφέλη σε μπάτσους και εμπόρους, δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για να ανθίσει η συνεργασία με τις αρχές και τα ρουφιανιλίκια και φροντίζει ώστε η εργατική τάξη να είναι μονίμως στην πίεση.

Όλο αυτό το περιβάλλον, το στυλ και οι εμπειρίες της εργατικής τάξης, αποτυπώνονται στην μουσική κουλτούρα που σταδιακά πήρε το όνομα “ρεμπέτικο”. Οι καλλιτέχνες της ρεμπέτικης σκηνής προέρχονται συνήθως από τα χαμηλά στρώματα της ταξικής ιεραρχίας και οι εμπειρίες κατατίθενται σε πρώτο πρόσωπο. Η προλεταριακή αισθητική ηγεμόνευσε κοινωνικά, και κατέληξε να καθορίσει το μέλλον της μαζικής κουλτούρας στην Ελλάδα.

Με τον καιρό, οι ποινές για τους χρήστες ουσιών σκληραίνουν (βλ. Ν.6025/1934), και αρχίζει να εφαρμόζεται το μέτρο του εκποτισμού σε νησιά ή μικρότερες επαρχιακές πόλεις¹⁹. Η εξορία των χρηστών σε ξερο-

16. Η επίθεση του ελληνικού κράτους στην εργατική τάξη και τις συνήθειες της δεν ήταν κάτι καινούργιο. Όμως δεν είχε ξαναχρησιμοποιηθεί στο παρελθόν το ζήτημα των “ναρκωτικών” ως όχημα. Π.χ. στην υπόθεση της πάταξης των Κουτσαβάκηδων του Ψυρρή στα τέλη του 19ου αιώνα (Κουτσαβάκηδες=υπάλληλοι του αθηναϊκού υποκόσμου, λούμπεν προλετάριοι, μπράβοι, νταβατζήδες, κλπ), παρότι το χασίς πήγαινε σύννεφο, δεν χτυπήθηκαν για την χρήση αλλά αμιγώς για την “εγκληματική” τους συμπεριφορά.

17. Tsinganou, I., σελ. 132.

18. Η ποινικοποίηση του χασίς δεν είναι ούτε η μοναδική ούτε η σημαντικότερη τέτοια πολιτική εκ μέρους του ελληνικού κράτους. Ο κύκλος της παρανομοποίησης της χασισοποτείας μοιάζει πολύ με την παρανομοποίηση της ηρωίνης, της σεξεργασίας κλπ. Τα θέματα αυτά θα απασχολήσουν τα επόμενα μέρη αυτής της σειράς κειμένων.

19. Φωτάκης, Α., (2022), Αστυνομία Πόλεων. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ.153.

Μας κυνηγούν τον ναργιλέ (Δ. Μπαρούσης, Ρ. Εσκενάζυ, 1935)

Μας κυνηγούν τον ναργιλέ
γιατί τον πίνουν οι μάγκες
και ζούλα τον φουμάρουνε
όλοι οι γιαντιστοκράτες

Χαρέμια έχουνε σωστά
και γκόμενες σπαθάτες
με πιάνει και γραμμόφωνα
μαστούρια σαν αγάδες

Κι εσύ μαγκίτη μπάνιζε
οι τσίλιες μην ερθούνε
γιατί θα μας τον σπάσουνε
τζάμπα θα τραβηχτούμε

Βρε μάγκα το 'χει η μοίρα σου
πάντα για να τραβιέσαι
για τέτοια μικροπράγματα
στην τούφα να πετιέσαι

Οι στίχοι του τραγουδιού από το οποίο κλέψαμε τον τίτλο του κειμένου, περιγράφουν την (εντελώς διαφορετική) εμπειρία της χασισοποτείας αναλόγως της ταξικής προέλευσης του "μαστούρη". Οι "γιαντιστοκράτες" μαστουρώνουν στη ζούλα σαν "αγάδες", χωρίς προβλήματα με τους μπάτσους, δίπλα σε "χαρέμια" από σεξεργάτριες. Οι "μάγκες", μια πολύ συγκεκριμένη ταξική φιγούρα, είναι η αιτία που κυνηγείται ο "ναργιλές". Αυτοί μαστουρώνουν με τσίλιες για να μην μπουν στην "τούφα".

Το σκεπτικό του τραγουδιού επιβεβαιώνουν τα αρχεία της Αστυνομίας Πόλεων της εποχής:

"Εκ της γενομένης δε επίσης ερεύνης δια την εξακρίβωσιν του αριθμού των εν Αθήναις ναρκωτών μεταξύ της εργατικής τάξεως εύρομεν ότι κάμνουν χρήσιν τοιούτων 1.000 περίπου άτομα ων τα ονοματεπώνυμα υπάρχουν εις το ειδικόν διά καρτών αρχείον της υπηρεσίας του Τμήματος. Εκτός τούτων υπάρχουν και πολλοί άλλοι μεταξύ της τάξεως των ευπόρων δι' ους δεν απησχολήθη η Αστυνομία ώστε να είναι δυνατόν να καθορίση τον αριθμόν τούτων."

Το παραπάνω είναι από το: ΕΛΙΑ, Αρχείο Αριστοτέλη Κουτσομάρη, Φακ. 87/13, Πως καταπολεμήθη διεθνώς η διάδοσις των ναρκωτικών. Στο Φωτάκης, Α., σελ. 149.

νήσια είχε προηγηθεί ως αίτημα ενός ψυχιάτρου, μεταξύ άλλων, ονόματι Ισαάκ Τατσόγλου²⁰. Η ποινικοποίηση δεν αφορά στενά την χρήση ουσιών. Η μουσική λογοκρίνεται, το να ακούς ή να παίζεις μπουζούκι σε καθιστά ύποπτο, οι δίσκοι επιτρέπεται να μιλάνε μόνο για έρωτα. Αποκορύφωμα αυτής της πολιτικής είναι η δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης για χρήστες ουσιών σε ξερονήσια από το καθεστώς Μεταξά, όπου χιλιάδες πεθαίνουν από την πείνα και τις κακουχίες. Ενδιαφέρον πράγμα! Η νομοθεσία "προστασίας της δημόσιας υγείας" οδηγεί χιλιάδες στην εξόντωση!

Τι ήταν η επίθεση στο χασίς;

Συνηθίζουμε να ξεκινάμε τα κείμενα μας, ειδικά αυτά που αφορούν ιστορικά θέματα, με επεξηγήσεις για το που και πως θα φανούν χρήσιμα. Λίγο για να βοηθήσουμε τις αναγνώστριες και λίγο για να τραβήξουμε το ενδιαφέρον τους στα - φαινομενικά - βαρετά θέματα που πιάνουμε. Εδώ κρίναμε ότι το θέμα είναι blockbuster, και δεν το κάναμε. Θα βοηθήσουμε όμως, τώρα, στο να ενωθούν οι τελείες πιο καθαρά.

1) Το ελληνικό κράτος αναγκάστηκε να απαγορεύσει το χασίς λόγω της ειδικής του θέσης στους διακρατικούς ανταγωνισμούς, λόγω δηλαδή εμπορικού και κανονικού πολέμου. Αυτό δεν συνέβη αναίμακτα, αλλά είχε και τριγμούς μεταξύ των αφεντικών.

2) Το ελληνικό κράτος χρησιμοποίησε επιστημονική ορολογία (νομική, ψυχιατρική, κοινωνιολογική) για να εξηγήσει την ποινικοποίηση της κάνναβης, ώστε να καταστεί μη-αμφισβητήσιμη. Στην πραγματικότητα, η ποινικοποίηση υπαγορεύτηκε εξαρχής από τον πόλεμο, και σε δεύτερο χρόνο από την ανάγκη μαντρώματος της εργατικής τάξης. Τα "επιστημονικά στοιχεία" ήταν τριτοκλασάτοι συλλογισμοί γεμάτοι με λογικά άλματα.

3) Οι ειδικοί που κόπτονταν για την "δημόσια υγεία", δηλ. πολιτικοί, δημοσιογράφοι, μπάτσοι κ.ο.κ., έβρισκαν εξαιρετικά λογικό να φυλακίζεσαι για ένα μπάφο και οι εφοπλιστές να διακινούν νόμιμα τόνους χασίς.

4) Η χασισοποτεία αποτελούσε ένα σύμβολο εντός της προλεταριακής ρεμπέτικης κουλτούρας του τεκέ και του μπουζουκιού. Ο συμβολισμός μπορεί να υπαγόρευε: "πρέπει να την πίνεις για να είσαι δικός μας". Όμως αυτό το "δικός μας" είχε και πολλά άλλα, λιγότερο συμβολικά, περιεχόμενα. Χαμάλης, εχθρός της αστυνομίας, χωρίς μέλλον. Το κράτος δεν επιτέθηκε στο χασίς. Το κράτος, καταλαβαίνοντας την συμβολική του διάσταση, χτύπησε το χασίς για να χτυπήσει την εργατική τάξη. Μέχρι το σημείο της μαζικής εξόντωσης του πλεονάζοντος, αντιπαραγωγικού, απειθαρχου εργατικού δυναμικού.

Συνηθίζουμε να κλείνουμε τα ιστορικά κείμενα μας με επεξηγήσεις για το που και πως έχουν εφαρμογή στο παρόν. Αλλά στην προκειμένη περίπτωση παραείναι εύκολο και δεν θα το κάνουμε. Μπορείτε να βγάλετε τη λέξη χασίς από το σχήμα και να πειραματιστείτε - με δική σας ευθύνη! - με τις λέξεις: κάπνισμα, μάσκα, ανακύκλωση. Με τα μάτια γουρλωμένα, το στόμα και τα φτερά ανοιχτά, ο άγγελος της ιστορίας θα βάλει το χεράκι του.

20. Γκοτσίνας, Κ., σελ. 111.